Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Tilli, Jouni

Title: Suomi tottelemattomuuden tielle?

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Tilli, J. (2016, 4.2.2016). Suomi tottelemattomuuden tielle?. Politiikasta.fi. http://politiikasta.fi/suomi-tottelemattomuuden-tielle/

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

SUOMI TOTTELEMATTOMUUDEN TIELLE?

4.2.2016

4.2.2016 POLITIIKASTAARTIKKELIT, JOUNI TILLI

Presidentti Niinistö käytti sotaretoriikan keinoja valtiopäivien avajaisten puheessaan. Kuvassa jatkosodan aikaisia sotilaita vuonna 1942. Kuva: Hyvinkään kaupunginmuseon kokoelma (Finna.fi)

Presidentin puhe valtiopäivien avajaisissa herättää kysymään, pitäisikö Suomen käyttää harkintakykyään kansainvälisen oikeuden rikkomisen sijaan taloustolkun toteuttamiseen.

Tasavallan presidentti **Sauli Niinistö** avasi valtiopäivät dramaattisella puheellaan, joka herätti heti keskustelua maahanmuuttopainotustensa vuoksi. Presidentin viesti oli, että Eurooppa ei kestä ”hallitsematonta

kansainvaellusta”. Kun käytännössä kuka tahansa voi huijaamallakin saada turvapaikan, ”pyrkimys hyvään tuottaa kaikille pahaa”.

Hän korosti, että niin Euroopan kuin Suomen on päätettävä, suojellaanko eurooppalaisia arvoja ja ihmisiä ja todella hädässä olevia vai suojataanko kansainvälisiä velvoitteita tiukasti seuraamuksista välittämättä. Monien mielestä välttämättömiä toimenpiteitä ei voida tehdä kansainvälisen oikeuden ja sopimusten vastaisina, presidentti jatkoi. Kyseessä oli siis poikkeuksellisen jännitteinen puhe.

Tarkastelen seuraavassa presidentti Sauli Niinistön retoriikkaa siihen sisältyvien erotteluiden ja hierarkioiden näkökulmasta. Tulokulmani on tulkinnallista ”pilkunvääntämistä” silläkin riskillä, että siitä ei presidentin mielestä ole ”mitään apua itse asian kannalta”.

Kyseessä ovat sotaretoriikasta tutut keinot.

Valtiopäivät avannut puhe oli tyyliltään samankaltainen kuin presidentin uudenvuodenpuhe, joten keskityn tässä vain sen olennaisimpiin seikkoihin. Ne liittyvät sotaretoriikkaan ja tottelemattomuuteen tavalla, joka yhdistettynä symbolisesti arvovaltaiseen foorumiin tekevät niistä erittäin merkittäviä. Ottaen huomioon presidentin lähiaikoina peräänkuuluttaman ”tolkullisuuden”, vastakkainasettelut ovat myös yllättävän kärkeviä.

Barbaarilaumojen vyöry

Presidentti teki puheessaan kolme varsin kiintoisaa jaottelua. Hän asetti ensiksi vastakkain eurooppalaiset arvot pakolaisten ja maahanmuuttajien arvomaailman kanssa. Eurooppa ei kestä ”kansainvaellusta”, ja ”sietorajan ylittyminen romahduttaa arvojärjestelmäämme”.

Ilmeisesti Niinistö näkee, että turvapaikanhakijoiden enemmistön uskonto, islam, on paitsi yhteen sopimaton Euroopan edustamien arvojen kanssa myös

uhka niille. Tähän viittaa myös presidentin toistuvasti viljelemä termi kansainvaellus, joka on kaikkea muuta kuin neutraali.

Usein kansainvaellukset on nähty kaaoksen ja barbarian aikana, mikä johti muun muassa Rooman valtakunnan tuhoon. Presidentin retoriikassa laumat ovat taas liikkeellä, ja Euroopan linnake on vaarassa.

Kyseessä ovat sotaretoriikasta tutut keinot. Historian saatossa moni maa on julistautunut länsimaisuuden ja kristinuskon etuvartioksi itää tai islamia vastaan – Suomikin toisessa maailmansodassa.

> *Riitelevät tahot voivat löytää toisensa yhteisen vihollisen tai vastustajan avulla.*

Vihollisen arvot puolestaan ovat vaarallisia, ne ovat jatkuva riski ”meidän” olemassaolollemme. Arvojensa kautta vihollinen pyrkii kylvämään näkymätöntä myrkkyään keskuuteemme rapauttaen moraalista perustaamme.

Sopeutuminen puolestaan on suorastaan mahdotonta arvojen perustavanlaatuisen yhteensopimattomuuden vuoksi. Viime aikoina tätä on kutsuttu kulttuurirasismiksi: arvomaailmojen erot ovat kerta kaikkiaan muuttumattomia ja ylitsepääsemättömiä ”eurooppalaisuuden” edustaessa kehityksen huippua.

Toiseksi Sauli Niinistö korottaa eri syistä tapahtuvan maahanmuuton talousongelmia suuremmaksi kriisiksi. ”Kansainvaelluksen” luomia ongelmia ei voi kohdata ”sisäisesti rempallaan”. Presidentin mukaan talouskeskustelu on viimeiset kahdeksan vuotta ollut ”nuorallakävelyä paikallaan”. Nyt on aika ryhdistäytyä, laumojen vyöryessä Euroopan ja Suomen rajoille rivit on laitettava ojennukseen!

Ulkoinen uhka on niin ikään keskeinen sotaretoriikan keino. Muutoin keskenään raivoisastikin riitelevät tahot voivat löytää toisensa yhteisen

vihollisen tai vastustajan avulla, kuten muun muassa Kenneth Burke on korostanut.

Kääntöpuolena on toisaalta se, että ulkoisen vihollisen kätyreiksi tai rintamakarkureiksi määritellyistä kansalaisista tulee helposti vainottuja syntipukkeja, kuten esimerkiksi Saksassa tapahtui toisen maailmansodan alla. Polttopulloja tosin on lennellyt myös meillä Suomessa ihan viime aikoinakin.

Yllämainituin, kansallismielisiltä tuoksahtavin keinoin presidentti Niinistö perustelee sitä, että ”tosiasiat” on tunnustettava Euroopan unionin tasolla. Unionin on mentävä ”yhteisen rajavalvonnan, muuttoliikkeen hidastuttamisen ja nopeutettujen käännytysten tielle” ja sitä kautta raivattava ”turvan tilaa pahimmassa hädässä oleville”.

Onko tottelemattomuuden tie Suomen tie?

Kolmannen merkittävän siirtonsa presidentti esitti kieli keskellä suuta. Tasapainoilu on ymmärrettävää, sillä kyseessä on aihe, joka odotusten mukaisesti herätti välittömästi porua.

Suomiko edes harkitsisi kansainvälisten sopimusten noudattamatta jättämistä? Kyseessä on sen verran merkittävä ja kiinnostava avaus, että nostan sen omaksi kohdakseen.

Presidentti korosti, että kansainväliset ihmisoikeussopimukset on tehty toisenlaisissa olosuhteissa kuin nykyään. Niitä ei pystytä tällä hetkellä täyttämään.

Muuttoliike on haastanut Euroopan, Suomen, länsimaisen ajattelun ja arvomaailman, presidentti näki. Juristina Niinistö on tietysti hyvin tietoinen siitä, miten lakitekstiä on mahdollista tulkita ja soveltaa esimerkiksi juuri aikomusten, arvojen tai kontekstin näkökulmasta.

Ihmistulvaa pitäisi padota, mutta keinot siihen on viety. Sen vuoksi pilkuntarkkaa velvoitteissa pitäytymistä on harkittava uudelleen, presidentti kehotti. Niinistön apokalyptinen paradoksi on siis se, että nykyisellä tavalla eurooppalaisista arvoista kiinnipitäminen vie Euroopan kohti tuhoaan.

Historiaton näkemys on varsin mielenkiintoinen, sillä toisen maailmansodan jälkeen solmittujen sopimusten tarkoitus on suojella ihmisoikeuksia nimenomaan kriisiaikoina. Kyseessä on jälleen yksi metapoliittinen siirtymä populistisen oikeiston haluamaan suuntaan.

Presidentin avausta on kuitenkin syytä pohtia tarkemmin ja kehitellä eteenpäin. Mahdollisuus tottelemattomuuteen on poliittisen arviointikyvyn kannalta keskeistä. Taitavan poliitikon – ja aktiivisen kansalaisen – työkalupakkiin kuuluu myös tottelemattomuus.

Sen avulla liikkumavaraa löytyy täysin mahdottomiltakin vaikuttavissa tilanteissa. Epäoikeudenmukaisten lakien kohdalla tottelemattomuus on suorastaan moraalinen velvollisuus, kuten vaikkapa Martin Luther Kingon osoittanut. Se on siis olennainen osa demokratiaa.

Valtiopäivien avajaispuheen sotaretoriikkaan suhteutettuna vihjailu on erittäin kiinnostavaa, sillä nimenomaan sodassa (ja ”sodassa”) tottelemisen tärkeyttä painotetaan erityisen paljon. Presidentti asettaa tällä tavoin yleisönsä valintojen eteen.

On ratkaistava, mille ja kenelle olemme kuuliaisia: pidämmekö kiinni kansainvälisistä sopimuksista, vaikka seurauksena voi olla alkuperäisten tarkoitusten vastainen lopputulos? Vai harjoitammeko ”tolkun ihmisinä” tilanteen mukaista harkintaa, jopa tottelemattomuutta?

Kohti taloustolkun aikaa

Entäpä jos Suomi alkaisi käyttää harkintakykyään esimerkiksi talouden suhteen? Ratkaisua ovat ehdottaneet esimerkiksi tutkijat **Joel Kaitila** ja**Antti Ronkainen**, joiden mukaan Euroopan vakaus- ja kasvusopimuksen puitteissa Suomi ei voi tehdä juurikaan muuta kuin leikata. Tällainen talouspolitiikka taas on tuonut kovin vähän tulosta – se näyttäisi jopa vaarantavan ihmisoikeuksien toteutumisen.

> *Ovatko nykyiset taloussopimukset Euroopan arvomaailman mukaiset?*

Hyvinvointivaltion pelastus edellyttäisi Kaitilan ja Ronkaisen mukaan kurisääntöjen rikkomista ja todennäköisesti eroa euroalueesta. Euroopan uniosta on tullut jotain muuta kuin sellainen rauhan liitto, joksi se aikanaan luotiin.

Alkuperäisestä muuttuneeseen tilanteeseen nojaava perustelu vaikuttaa varsin tutulta! Esimerkiksi Ranska on ilmoittanut rikkovansa talouskurisopimusta terrorismin vastaisen sodan nimissä peruen aikaisemmin ilmoitettuja, suuria leikkauksia.

On syytä tarkastella kriittisesti, ovatko nykyiset taloussopimukset Euroopan arvomaailman mukaiset. Vai onko niin, että talouspolitiikan suhteen totteleminen on aina tärkeintä?

Jos talouskuri estää ”eurooppalaisten arvojen” toteutumisen, kumpaa olisi syytä tarkastella kriittisemmin? Olisiko nyt sellaisen taloustolkun aika, jossa esimerkiksi velkaa tai julkista sektoria ei demonisoida tai pienituloisia ja pakolaisia ei syyllistetä? On traagista, jos aina tarvitaan sota muistuttamaan ihmisoikeuksien tärkeydestä.

Jos taloustottelemattomuus alkaa ahdistaa jo ajatuksena, niin presidenttimme valtiopäivien avajaispuhe tarjoaa lohtua. Hän huomautti, että suomalaiset tuijottavat liiaksi sitä, miten meidät nähdään maailmalla. Nämä ovat viisaita sanoja.

YTT Jouni Tilli työskentelee tutkijatohtorina Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksella.